

Fehér Imre monográfiája Szélpál Árpád munkásságát csak 1939-ig, a költő-szerkesztő emigrálásáig tekinti át. A későbbi évekről, párizsi munkásságáról csak utalásokban értesülünk. Jó és hasznos lenne, ha a szerző a továbbiakban Szélpál Árpád e későbbi munkásságát is bemutatná. (Városi Könyvtár. Törökszentmiklós. 1981. – Helyismereti Füzetek. 8.)

LAKATOS ÉVA

SOMLYÓ GYÖRGY: SZERELŐSZÖNYEG

A cím arra utal, hogy a kötet írásai elsősorban az írói műhelymunkával kapcsolatosak. Az ilyen munka pedig rendkívül szerteágazó, s aligha mondható szorosan szakosítottnak. Az írói-költői témák, s ez köztudott sajátosságuk, korántsem csupán az irodalomból származnak, még Somlyó György esetében sem, akinél a kulturális élményeknek a megszokottnál nagyobb szerepük van. Ezért nem is vállalkozhatunk a gazdag tartalmú kötet egészének áttekintésére. Igen szélesek a gyűjtemény időhatárai is: a fiatalkori írásoktól napjainkig terjednek.

De haladjunk sorjában. A különböző tartalmú, célú, műfajú írások valamilyen módon összefüggnek egymással, illetőleg felismerhető témacsoportokba rendezhetők. Somlyó György igen leleményes szerkesztője saját kötetének, írásait két nagyobb részre osztja: a személyes-életrajzi jellegűeket *Élet* címmel látja el, a szűkebb értelemben vett műhelytanulmányok, vallomások pedig *Pálya* címen szerepelnek.

Minden költő vagy író esetében, mégha talán kevéssé szeret is önmagáról, privát életéről szólni, meghatározó jelentősége van a családnak, szülőföldnek, gyermekornak, az ifjúság pályakijelölő eszméléseinek. A Balatonvidék, a költőapa fővárosi élete, az első öntudatos művészi vallomások (*Omega-füzetek*) a főbb tárgyak az írások e csoportjában. S aztán később az elhatározó nagy élmény: Párizs. Ez ugyan nem mondható egyedülállónak a magyar irodalomban, de bizonyos, hogy ez a sokarcú város szinte egyénre szabottan bővölte meg a falai között tartózkodókat. Ám Somlyónál korántsem beszélhetünk valami szokványos Párizs-élményről, hiszen tevékenységének egésze a francia kultúra, szellem, irodalom, művészet kitűnő és bensőséges ismeretéről tanúskodik, s ily módon egy igen tudatos szemlélet részeként fogható fel.

Annak a nemzedéknek, amelyhez Somlyó György is tartozik, nem adatott meg, még kulturális vonzalmaiban sem, az egyfelé orientálódás luxusa. A kelet-európaiság a háború utáni helyzetben nem pusztán

történeti-geográfiai vagy akár gazdasági-kulturális adottság csupán, hanem a társadalmi rend újdonsága is, a kialakulás minden járulékaival, a történeti léptékű haladás és a keletkező konfliktusok minden feszültségével együtt. Új problémák az irodalomban, új tájékozódás a politikában, jellegükben megváltozó kulturális kapcsolatok: ezeknek az időknak emlékét, hangulatát idézik fel a *Visztula sellője* írásai.

Míg az említett írásokban bizonyos hangsúlyt kap az önéletrajzi, személyes jelleg, a kötet nagyobbik részét alkotó *Gondolat* témakörei már szorosán az irodalomhoz kapcsolódnak. Szó esik a skót balladákról csakúgy, mint a kedvelt francia költőről, Valéry-ről, sőt irodalmunk egyes vitatott kérdéseiről is. Különös elevenséggel hat – s e körülményhez bizonyára hozzájárul, hogy e téma mostanában nagy népszerűségnek örvend, s számos hasonló tárgyú írás jelenik meg – a *Vita Lukács Györgyről és a vitáról* című cikk, amely Lám Leóval, a később Lázár György néven ismert pedagógiai szakíróval polemizál, egy akkoriban oly jellegzetes mentalitás képviselőjével. Az emlékezetes írások közé tartozik a Csanádi Imrével folytatott vita is az irodalom és „valóság” sajátos kapcsolatáról, a polémia szorosabb tárgyán túlmutató tanulságokkal.

A *Tisztelgések* címet adta Somlyó György írásai azon csoportjának, amelyek lényegében tanulmányok, kritikák, megemlékezések. Kiemelkednek közülük az Adyról, Karinthy verseiről szóló írásai, illetőleg Weöres Sándor „Shakespeare és Velasquez szelleméhez” c. versének elemzése. Az elemzés főcíme: *Adalék „a világirodalom fogalmának átértékelése” problémájához*. E cím már csak azért is jellemző, mert Somlyó, ha nem is értekezik folytonosan a világirodalom fogalmáról, mindig, a magyar irodalom részjelenségeit vizsgálva is, világirodalmi távlatokban gondolkodik. Emiatt vádak is érték, valamiféle urbánus kozmopolitizmus gyanúja, ami persze jórészt az irodalmunkban lapangó, időnként felszínre is törő indulatokra megy vissza, s nem megdöntött értéktételekre. Hiszen aligha tagadható, hogy Somlyó kitűnő irodalomértő, s ezen belül kiváló versértő, s ez aligha lenne elképzelhető széles körű műveltség, illetőleg intellektuális hajlamok nélkül. Ezért különösképpen tanulságosak még az olyan kurta írásai is, mint a *Jegyzetek a költészet lehetőségeiről* vagy a *Vers, kritika, fizika* címűek. Csak mellékesen jegyezzük meg, hogy nemcsak költőként, teoretikusként, hanem kiváló műfordítóként is alkalma nyílik Somlyónak a költői alkotás műhelyproblémáival való mindennapi, bensőséges, elmélyült foglalkozásra, gazdag tapasztalatok szerzésére.

A kötet záró részében különböző beszélgetések, interjúk találhatók. Ezek mintegy összefoglalják a könyv különböző írásaiban bővebben kifejtettek lényegét. Az összefoglaló szándék egyébként – jelzéseként –

szélesebb értelemben is kifejezésre jut az „Írószobám” című, Garai Gáborral folytatott beszélgetés szövegében. Somlyó nemcsak művelője, hanem alapos értője is a modern költészetnek. E körülmény nemcsak a tárgy tanulmányainak olvastán nyilvánvaló, nem csupán a Füst Milánról szóló könyv bizonyítja, hanem egész költői, irodalomszervezői tevékenysége, úgyszólván minden megnyilatkozása, mondhatni az az egész szellemiség, amely személyiségéből árad. Mivel ez a jelenség korántsem mindennapos irodalmunkban, a kultúrával való ily mérvű átitatottság már-már affektációnak tetszhet. Pedig hogy mennyire objektív, szakmailag megalapozott és rendszeres Somlyó verskultúrája azt az e kötetben még csak jelzett, de időközben már napvilágot látott nagyszabású poétikai munkája, a *Philoktétész sebe* mutatja a legmeggyőzőbben. Ennek méltatása azonban egy másik recenzióra tartozik. (Szépirodalmi, 1980.)

WÉBER ANTAL

FODOR ANDRÁS: FUTÁRPOSTA

Fodor András *Futárposta* című kötetében a 70-es években publikált írásait adta közre. Akik közelebből ismerik a költő munkásságát, már várták is ezt a könyvét, amelynek nagyon nehéz pregnánsan meghatározni a műfaját, mert „van közöttük esszé, nyomozati jelentés, napló és útirajz, kritika és recenzió, vers- és fordításelemzés, nekrológ és elővezető prologus, körkérdésre fogalmazott válasz és publicisztikai jegyzet, műhelytanulmány és személyes emlékezés” – kalauzolja olvasóit a fűlszövegben a szerző.

Ezek után, ha valaki azt hiszi, hogy ez az egymástól távol eső műfaji sokrétűség megkérdőjelezheti a kötet egységét, megnyugtathatjuk, erről szó sincs. A *Futárposta* koherenciájának záloga Fodor András meditatív jelenléte és az a meggyőződése, hogy a művészet kommunikatív szerepet tölt be az emberiség életében. A címzetek mi vagyunk, a névtelen olvasók. Látszólag talán paradox állítása, de úgy érzem, a szerző minden egyes írásában megmaradt lírikusnak. Olyan elmélyülten és érzékenyen bírál, amilyen árnyaltan és morálisan látja a világot. Hiányzik költészetében az indulatos fortisszimó. Ars poeticájának is tekinthetjük, amit Juhász Ferenc hangváltásáról ír: „... a mai költő feladata, hogy mindenáron szembenézzen a lét tébolyító távlataival, képtelenségeivel s győzzön rajtuk, ha másként nem, úgy, hogy tudomásul veszi a szabadság utáni sóvárgás heroikus reménytelenségét.” Az idézet befejező tagmondatát nem tudom elfogadni, különösen nem érzem érvényesnek